

Osińska, Wanda

Konrad Millak 1886-1969

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 323-330

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KONRAD MILLAK
1886—1969

Z dniem odejścia dra Konrada Millaka został zamknięty jeden z ciekawych, a w każdym razie bogaty rozdział dziejów weterynarii polskiej. Wystarczy przypomnieć, że był to autor stu kilkudziesięciu prac z zakresu historii weterynarii, redaktor wielu pism fachowych, wykładowca propedeutyki i historii weterynarii, inspirator, twórca i kierownik jedyne w Polsce Ośrodka Historii Medycyny Weterynaryjnej.

Konrad Marian Millak, urodzony 15 stycznia 1886 r. w Warszawie, po ukończeniu gimnazjum wstąpił do Warszawskiego Instytutu Weterynaryjnego. W związku ze strajkiem szkolnym w Królestwie Polskim musiał jednak przerwać te studia; w 1907 r. wyjechał do Dorpatu, gdzie w 1909 r. uzyskał w tamtejszym Instytucie Weterynaryjnym dyplom lekarza weterynarii. W okresie studiów był organizatorem i członkiem, a następnie filistrem stowarzyszenia akademickiego „Venedia”. Zmobilizowany do wojska rosyjskiego w 1914 r., odbył w nim kampanie I wojny światowej. W marcu 1918 r. wstąpił do I Korpusu Polskiego na Wschodzie jako starszy lekarz weterynarii do zleceń w dowództwie Korpusu. W czerwcu 1918 r., po rozbrojeniu Korpusu, powrócił do Polski.

Zaangażowany do Ministerstwa Spraw Wojskowych, Konrad Millak pełnił obowiązki szefa wydziału i referatu organizacyjno-mobilizacyjno-

-personalnego; był organizatorem wojskowej służby weterynaryjnej. W 1921 r. uzyskał stopień doktora nauk weterynaryjnych w Akademii Weterynarii we Lwowie. W 1927 r. został mianowany szefem służby weterynaryjnej Dowództwa Okręgu Korpusu I w Warszawie, a we wrześniu 1939 r. szefem służby weterynaryjnej Ministerstwa. Po okresie niewoli niemieckiej — od 1941 r. do końca II wojny światowej przebywał w oflagach w Dorsten i Dössel — wrócił do kraju, by nadal pełnić służbę w wojsku; do 1950 r. był zastępcą szefa służby weterynaryjnej Ministerstwa Obrony Narodowej.

Dr Millak prawie przez całe życie łączył działalność ściśle zawodową z badaniami i pracą naukową, lecz zamiłowania w zakresie wiedzy historycznej rozwinąć mógł w pełni dopiero w ostatnim kilkunastoleciu. W latach 1946—1951 współpracował z Wydziałem Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego, prowadząc m.in. wykłady propedeutyki weterynaryjnej z historią i deontologią oraz kierując Katedrą Weterynarii Wojskowej. Głównie z inspiracji dra Millaka, decyzją Rady Wydziału z 19 listopada 1949 r., utworzony został Ośrodek Historii Medycyny Weterynaryjnej. Początkowo związany organizacyjnie z Wydziałem Weterynaryjnym UW, a potem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, następnie Ośrodek został przejęty przez Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych.

W 1956 r. po kilkuletniej przerwie, dr Millak podjął na nowo obowiązki dydaktyczne i rozpoczął wykłady propedeutyki weterynaryjnej z historią na Wydziale Weterynarii SGGW, przy czym sprawował dalszą opiekę nad Ośrodkiem — placówką, która prowadzi badania głównie nad dziejami weterynarii ojczyzej. O żywych ambicjach naukowych dra Millaka świadczyć może fakt, że w ostatnich latach wkroczył równoległe na drogę nowych zainteresowań — naukoznawstwem, uczestnicząc w Konwersatorium Naukoznawczym Zakładu Prakseologii i Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN.

Utrzymywał też zawsze ożywione kontakty z nauką zagraniczną. Brał udział w wielu kongresach międzynarodowych, m.in. weterynaryjnych w latach 1928, 1934, 1963, oraz w XI Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w 1965 r., na którym wygłosił referat o studiach i nauczaniu weterynarii w Polsce w wiekach XVIII—XIX.

*

Dr Konrad Millak opublikował ok. stu kilkudziesięciu rozpraw, przyczynków, artykułów z dziedziny wiedzy weterynaryjnej, a szczególnie z historii medycyny weterynaryjnej w Polsce i za granicą. W jego dorobku historycznym wyodrębnia się kilka grup tematycznych: historia wojskowej służby weterynaryjnej, biografika lekarzy weterynarii, historia czasopiśmiennictwa i szkolnictwa weterynaryjnego, prace bibliograficzne i słownikowe. Pozostawił także prace w rękopisie; kilka spośród nich zdeponował w Ośrodku Historii Medycyny Weterynaryjnej, m.in. *Wspomnienia* — [104]¹, pisane w latach 1958—1961, obejmujące cztery części: dzieciństwo; Dorpat; pierwsze kroki w zawodzie; wojna 1914—1918.

¹ Liczba w nawiasie kwadratowym, podana tu bądź dalej, wskazuje odpowiednią pozycję bibliograficzną w zamieszczonym niżej *Wykazie prac dra Konrada Millaka z zakresu historii weterynarii*.

Dla historii nauki szczególnie może cenne są pozycje wydawnicze: *Propedeutyka weterynaryjna z uwzględnieniem historii i deontologii* [61], *Weterynaria w puławskich uczelniach rolniczych, 1862—1915* [66], *Uczelnia weterynaryjna w Warszawie, 1840—1965* [83]. Kilka poważnych prac naukowych ogłosił dr Millak na łamach wydawnictw Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN — „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej” oraz „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” [49, 75, 79, 84].

Pracowitości dra Millaka zawdzięczamy również *Polską historiografię weterynaryjną z bibliografią* [73, 81, 92], której trzy części ogarniają okres od ok. 1800 r. do 1965 r. W przedmowie do niej autor stwierdził, że bibliografia „... odnotowuje publikacje z zakresu historii nauki, nauczania, administracji, zawodu weterynaryjnego, publikacje zawierające dane i daty biograficzne pracowników związanych z medycyną weterynaryjną szeroko rozumianą”. Wykazane są tu zarówno druki zwarte, jak i ciągłe; bibliografia uwzględniła przy tym dwoisty podział: 1) hasła osobowe w układzie alfabetycznym, 2) hasła przedmiotowe.

Dorobkiem dra Millaka godnym szerszego omówienia jest też *Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych biograficzno-bibliograficzny* [59], który uzupełnia w znacznym stopniu braki w historiografii weterynaryjnej, aktualizując S. Królikowskiego *Bibliografię polską weterynarii i hodowli* (1891 r.) i A. Perenca *Historię lecznictwa zwierząt w Polsce* (1936 r.). *Słownik* dra Millaka zawiera ogółem ok. 2900 haseł osobowych, których znaczna część opracowana została zgodnie z przyjętym przez autora schematem (nazwisko, imię, daty życia, wykształcenia, przebieg pracy zawodowej, naukowej i społeczno-organizacyjnej, wykaz prac z zakresu weterynarii, dokumentacja źródłowa); część haseł jednak znaleźć się mogła w *Słowniku* tylko w formie niepełnej, z pominięciem niektórych elementów biograficznych, gdy możliwości ich zdobycia zostały przez autora wyczerpane.

Przedmowa H. Szwejkowskiego i obszerny wstęp autora sprecyzowały zakres treści *Słownika*. Dr Millak dał przy tym wiele nieocenionych dla historyków nauki wskazówek i wyjaśnień; np. dołączył spis uczelni weterynaryjnych polskich i zagranicznych (we Francji, Austrii, Szwajcarii, we Włoszech, Niemczech i Rosji), ustalając brzmienie tych zakładów naukowych na kolejnych etapach ich historii; zamieścił także wykaz stopni, tytułów naukowych i stanowisk zawodowych, jakie kiedykolwiek nadawano i udostępniano pracownikom służby weterynaryjnej w Polsce. „... Aby ułatwić powiązanie poszczególnych postaci opisywanych w *Słowniku* z ogólnym biegiem dziejów weterynarii i wytyczonymi datami dziejów Polski — napisał we wstępie — podane jest [...] zestawienie chronologiczne niektórych faktów z historii weterynarii w okresie objętym *Słownikiem*”. A jest to okres od końca XIV w. do początków XX w., bardziej zaś szczegółowo zostały uwzględnione wieki XVIII i XIX. Wielka szkoda, że *Słownik* dra Millaka — praktycznie biorąc — jest nieosiągalny na rynku księgarskim; drukowany był bowiem jako wkładka do miesięcznika „Medycyna Weterynaryjna” i tylko znikomą liczbę egzemplarzy oprawiono, nadając im formę wydawnictwa zwanego.

*

W ciągu długich lat — obok pracy badawczej, dydaktycznej i zawodowej — dr Millak działał zarazem aktywnie w organizacjach społecznych i naukowych zawodu weterynaryjnego. Był członkiem zarządu Warszaw-

skiego Towarzystwa Weterynarskiego (przemianowanego później na Polskie Towarzystwo Lekarzy Weterynaryjnych), a od 1928 r. jego prezesem; zasłużył się jako wiceprezes Zrzeszenia Lekarzy Weterynaryjnych R. P. oraz organizator i wiceprezes Unii Lekarzy Weterynaryjnych Słowiańskich. Był też współorganizatorem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych i członkiem zarządu głównego (od 1950 r.), a następnie członkiem honorowym tego towarzystwa, jak również Zrzeszenia Lekarzy Weterynaryjnych; należał do Polskiego Towarzystwa Zootechnicznego i Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny.

Pułkownik Konrad Millak pracował z niesłabnącym zapałem do ostatnich dni życia. Zmarł w Warszawie 3 stycznia 1969 r. Powszechnie szanowany i lubiany, umiał zjednywać sobie ludzi życzliwością, prawością charakteru i kulturą osobistą. Surowy wobec siebie, wymagający i zdyscyplinowany wewnątrz, dla innych umiał być wyrozumiały. Gdy zwracano się do dra Millaka jako do specjalisty z zakresu historii nauk weterynaryjnych, z właściwą sobie skromnością oddawał zawsze priorytet prof. Heliodorowi Szwejkowskiemu, którego darzył wielką sympatią i uznaniem. Może ta wzajemna przyjaźń i szacunek dwu uczonych wynikały ze wspólnoty ideałów życiowych, zamiłowań i podobnego stylu pracy.

Czytając wspomnienia dra Millaka, poświęcone pamięci prof. Szwejkowskiego, można by tymi samymi słowami scharakteryzować i jego własną sylwetkę: „...sumienny badacz, kochany przez młodzież wykładowca, należał do liczby uczonych, którzy łączą umiłowania przyrodnicze z najgłębszymi umiłowaniami humanistycznymi”.

Wanda Osińska

WYKAZ PRAC DRA KONRADA MILLAKA Z ZAKRESU HISTORII WETERYNARII

1. *Słownik weterynaryjny najpotrzebniejszych wyrazów weterynaryjnych z uwzględnieniem niektórych nazw w języku rosyjskim i niemieckim dla wojskowych lekarzy weterynaryjnych.* [Współautor: S. Runge]. Warszawa 1919.
2. *Weterynaria w b. I Korpusie Wschodnim.* „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 1—7, 1919.
3. *W sprawie niższego szkolnictwa weterynaryjnego.* „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 3, 1920.
4. *Szkolenie wojskowych lekarzy weterynaryjnych we Francji i rozwiązanie tej sprawy w Polsce.* Tamże, nr 11—12, 1921; [oraz:] „Pamiętnik Towarzystwa Wiedzy Wojskowej”, 1921.
5. *Piotr Boczkowski, 1855—1924.* „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 51, 1924.
6. *Służba weterynaryjna w armii niemieckiej.* Tamże, nr 52, 1924.
7. *Urząd Międzynarodowy do Spraw Epizootii.* Tamże, nr 53, 1924.
8. *Skoordynowanie zadań polskiej prasy weterynaryjnej.* [W:] *Księga pamiątkowa III Powszechnego Zjazdu Polskich Lekarzy Weterynarii.* Lwów 1926.
9. *Kazimierz Fleszyński.* „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 84, 1927.
10. *Przemowa na uroczystości inauguracji Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu Warszawskiego.* Tamże, nr 88, 1927.
11. *Rzut oka na stan spraw weterynaryjnych Związku Sowieckiego w dobie ostatniej.* Tamże.
12. *Służba weterynaryjna w Turcji.* Tamże, nr 85, 1927.

13. *Francuska Akademia Weterynaryjna*. Tamże, nr 92, 1928.
14. *Kształcenie lekarzy weterynaryjnych w Anglii*. Tamże, nr 96, 1928.
15. *Lekarze weterynaryjni Francuzi w Wojsku Polskim, 1918—1921*. Tamże, nr 100, 1928.
16. *Lekarze weterynaryjni polegli za Ojczyznę, 1914—1920*. Tamże.
17. *Rozwój historyczny wojskowej służby weterynaryjnej, 1918—1928*. Tamże.
18. *Rozwój polskiej prasy weterynaryjnej, 1918—1928*. Tamże.
19. *Stanisław Terlikowski*. Tamże, nr 98, 1928.
20. *The Veterinary Service in Poland*. „Veterinary Journal”, nr 84, 1928.
21. *XI Międzynarodowy Kongres Weterynaryjny*. „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 97, 1928.
22. *Józef Gabriel Malewski*. Tamże, nr 110, 1929.
23. *Shibosaburo Kitasato*. (Wspomnienie pośmiertne). Tamże, nr 135, 1931.
24. *W sprawie organu czasopiśmienniczego Unii Lekarzy Weterynaryjnych Słowiańskich*. Tamże, nr 139, 1932; [toż w przekładzie francuskim:] „Zverolekarski Obzor”, 1932; [oraz:] „Jugoslovenski Veterinarski Glasnik”, 1932.
25. *Praca naukowa weterynaryjna w ZSRR*. „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 161, 1933.
26. *Waldemar Gutman*. Tamże, nr 158, 1933.
27. *Lekarze weterynaryjni w powstaniu styczniowym, 1863—1864*. [Współautor: F. Białokur]. Tamże, nry 165, 172, 1934.
28. *XII Międzynarodowy Kongres Weterynaryjny w Nowym Jorku, 13—18 VIII 1934*. Tamże, nr 173, 1934; [oraz:] „Przegląd Weterynaryjny”, nr 12, 1934.
29. *Franciszek Hutyra*. „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 177, 1935.
30. *Organizacja weterynaryjna w ZSRR*. Tamże, nr 183, 1935.
31. *Tytuły i tytułowanie zawodowców weterynaryjnych*. „Życie Weterynaryjne” nr 1/1935.
32. *Historia weterynarii w Polsce. O książce dr A. Perenca i na jej marginesie*. „Wiadomości Weterynaryjne”, nr 195, 1936.
33. *Pięćdziesięciolecie „Przeglądu Weterynaryjnego”*. Tamże, nr 191, 1936.
34. *Sir Arnold Theiler*. Tamże, nr 197, 1936.
35. *Uwagi w sprawie zmian w programie studiów weterynaryjnych*. Tamże, nr 193, 1936.
36. *Zjazd delegatów Unii Lekarzy Weterynaryjnych Słowiańskich*. Tamże, nr 207, 1937.
37. *Michał Dowbór*. Tamże, nr 229, 1939.
38. *Powstanie i początki Unii Lekarzy Weterynaryjnych Słowiańskich*. „Życie Weterynaryjne”, nr 1—2/1939.
39. *Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Warszawskiego*. „Wojskowy Przegląd Weterynaryjny”, nr 4—5/1946.
40. *Walka o Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Warszawskiego i jej tło*. „Życie Weterynaryjne”, nr 34/1948.
41. *Warszawski Instytut Weterynaryjny w dobie „Ruchu Wolnościowego”, 1904—1908*. Tamże, nr 8—9/1948.
42. *Hodowla konia w Związku Radzieckim, osiągnięcia w jej zakresie w ciągu 30-lecia i dalszy rozwój*. „Wojskowy Przegląd Weterynaryjny”, nr 3/1949.
43. *Ośrodek warszawski w historii polskiej nauki weterynaryjnej*. „Życie Weterynaryjne”, nr 11—12/1950.
44. *Rozwój i stan wyższego szkolnictwa weterynaryjnego w Związku Radzieckim*. Tamże, nr 4—5/1950.
45. *Uczelnia weterynaryjna warszawska, 1840—1850*. Tamże, nr 10/1951.

46. *W sprawie charakteru dyplomu wydanego w 1808 r. przez Instytut Lecznictwa Zwierząt w Wiedniu Adamowi Antoniemu Rudnickiemu.* „Polskie Archiwum Weterynaryjne”, nr 4/1951.
47. *W sprawie dat związanych z początkami szkolnictwa weterynaryjnego w Polsce.* „Życie Weterynaryjne”, nr 1/1952.
48. *Karty weterynaryjne w „Pamiętniku” Michała Bobrzyńskiego.* „Medycyna Weterynaryjna” nr 12/1957.
49. *Polacy w nauce i służbie weterynaryjnej u obcych.* „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 2/1957.
50. *Aleksander Perenc* [Wspomnienie pośmiertne z bibliografią prac]. „Medycyna Weterynaryjna”, nr 5/1958.
51. *Historia Wydziału Weterynaryjnego* [w Warszawie]. [W:] *Księga pamiątkowa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.* Warszawa 1958.
52. *Lekarze weterynaryjni na znaczkach pocztowych.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 11/1958.
53. *Pierwsze polskie szkoły weterynaryjne.* [W:] *Księga pamiątkowa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.* Warszawa 1958.
54. *Warszawska Szkoła i Instytut Weterynaryjny w latach 1840—1918.* Tamże.
55. *Zrzeszenie Lekarzy Weterynaryjnych, jego powstanie i rozwój.* „Biuletyn Weterynaryjny”, nr 2/1958.
56. *Historia prasy weterynaryjnej w Polsce.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 7/1959.
57. *Z dziejów weterynarii w Polsce.* „Biuletyn Weterynaryjny”, nr 2/1959.
58. *Polska historiografia weterynaryjna.* „Roczniki Nauk Rolniczych”, seria E, t. 70, zesz. 1—4, 1960.
59. *Słownik polskich lekarzy weterynaryjnych biograficzno-bibliograficzny, 1394—1918.* „Medycyna Weterynaryjna” [na dodanych wkładkach], nry 2/1960—4/1963.
60. *Oficerowie lekarze weterynaryjni w Oficerskim Obozie Jenieckim (Oflagu) VI-B w Doessel w Westfalii, 1942—1945.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 6/1961.
61. *Propedeutyka weterynaryjna z uwzględnieniem historii i deontologii.* [Wykłady na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego, 1946—1951, oraz wykłady na Wydziale Weterynaryjnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, 1956—1960]. Warszawa 1961.
62. *Stulecie urodzin Emanuela Leclairche’a.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 8/1961.
63. *Dwóchsetlecie Szkoły Weterynaryjnej w Lyonie.* Tamże, nr 9/1962.
64. *Lekarze weterynaryjni pochodzący z Polski w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.* Tamże, nr 4/1962.
65. *Warszawski Instytut Weterynaryjny w okresie strajku szkolnego w Królestwie.* [W:] *Biuletyn II Zjazdu Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych.* [Wrocław] 1962.
66. *Weterynaria w puławskich uczelniach rolniczych, 1862—1915.* [W:] *Sto lat weterynarii w Puławach. Księga pamiątkowa.* [Pod redakcją K. Millaka]. Puławy 1962.
67. *Anastazy Tadeusz Koskowski.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 5/1963.
68. *Bolesław Hryniewiecki.* Tamże, nr 4/1963; [oraz:] „Życie Weterynaryjne”, nr 1/1963.
69. *Devèloppement de la science et de la profession vétérinaire en Pologne pendant la période de 1863 à 1963.* [W:] *Livre commémoratif du Centenaire. XVIIe Congrès Mondial Vétérinaire.* Hannover 1963.
70. *Jerzy Szmurło.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 7/1963.
71. *Ośrodek naukowy dorpacki w historii weterynarii polskiej.* „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zesz. 1, 1963.

72. *Pierwszy dyplom na stopień magistra nauk weterynaryjnych wydany w 1847 r. przez Radę Lekarską Królestwa Polskiego i dyplomant Robert Stichel.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 6/1963.
73. *Polska historiografia weterynaryjna z bibliografią.* [Cz. 1: ok. 1800—1957]. „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 1, 1963.
74. *Związki Wiedeńskiej Szkoły Weterynaryjnej z weterynarią polską.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 3/1963.
75. *Cudzoziemcy w nauce i służbie weterynaryjnej polskiej do roku 1939.* „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria B, zes. 9, 1964.
76. *Organizacje społeczne zawodu weterynaryjnego w Polsce, 1886—1964.* „Życie Weterynaryjne”, nr 7—8/1964.
77. *Ośrodek Historii Medycyny Weterynaryjnej, 1949—1964.* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 7/1964.
78. *Rozwój nauki i zawodu weterynaryjnego w Polsce, 1863—1963.* „Życie Weterynaryjne”, nr 9/1964.
79. *Sprawa nauczania weterynarii we Lwowie przed 1881 r.* „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria B, zes. 9, 1964.
80. *Wszechnica Jagiellońska w historii weterynarii polskiej. (W związku z 600-leciem Wszechnicy).* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 11/1964; [toż w przekładzie serbsko-chorwackim:] „Vijesti Serum Zavoda Kainovica”, nr 3—4/1965.
81. *Polska historiografia weterynaryjna z bibliografią.* [Cz. 2: 1958—1963]. „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 2, 1965.
82. *Polskie Stowarzyszenie Studentów Weterynarii w Dorpacie do 1918 r.* Tamże.
83. *Uczelnia weterynaryjna w Warszawie, 1840—1965.* Warszawa 1965.
84. *Czasopiśmiennictwo weterynaryjne w Polsce do roku 1939.* „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, seria B, zes. 11, 1966.
85. *Emigranci z powstania listopadowego we francuskich szkołach weterynaryjnych.* „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 3, 1966.
86. *Ignacy Pešina, 1766—1808. (W 200-lecie urodzin).* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 8/1966.
87. *Polskie Towarzystwo Nauk Weterynaryjnych. Rys historyczny.* „Polski Tygodnik Lekarski”, nr 27/1966.
88. *125 lat uczelni weterynaryjnej w Warszawie, 1840—1965.* [Wykład na sesji naukowej SGGW dla uczczenia 125-lecia uczelni weterynaryjnej w Warszawie]. „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 3, 1966.
89. *Edward Ostrowski. (W 150. rocznicę urodzin, 1816—1966).* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 1/1967; [oraz:] „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, nr 4, 1967.
90. *Heliodor Szwejkowski, 1904—1967. (Wspomnienie pośmiertne).* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 2/1967.
91. *Koń w historii nauki weterynaryjnej i jego odejście w cień.* „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 4, 1967.
92. *Polska historiografia weterynaryjna z bibliografią.* [Cz. 3: 1964—1965 oraz uzupełnienia cz. 1 (poz. 73) i cz. 2 (poz. 81)]. Tamże.
93. *Uczelnia weterynaryjna w Alforcie. (W związku z 200. rocznicą założenia).* „Medycyna Weterynaryjna”, nr 4/1967.
94. *Wspomnienie o prof. dr Heliodorze Szwejkowskim, 1904—1965.* [Z bibliografią ważniejszych prac]. „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 4, 1967.
95. *Enseignement vétérinaire en Pologne vers la fin du XVIIIe et au commencement du XIXe siècle.* [W:] Actes du XIe Congrès International d'Histoire des Sciences. Varsovie—Cracovie, 24—31 Août 1965. T. 5. Varsovie 1968.

96. *Lekarze weterynaryjni polscy, ofiary II wojny światowej, 1939—1945*. „Życie Weterynaryjne”, nr 5/1968.
97. *Osiemdziesiąta rocznica studiów Stefana Żeromskiego na weterynarii warszawskiej*. „Zeszyty Naukowe SGGW. Seria Historyczna”, zes. 5, 1968.
98. *Uczelnia weterynaryjna we Lwowie w okresie okupacji niemieckiej podczas drugiej wojny światowej (1942—1944)*. [Współautor: Z. Larski]. Tamże.
99. *Z historii czasopiśmiennictwa weterynaryjnego*. [W:] *Historia prasy polskiej a kształtowanie się kultury narodowej. Sympozjum historyków prasy*. (Warszawa—Kraków, 6—8 XII 1967). Warszawa 1968; [oraz:] „Medycyna Weterynaryjna”, nr 3/1968.
100. *Zeromski na weterynarii w Warszawie, 1886—1888*. „Przegląd Humanistyczny”, nr 3/1968.
101. *Czasopismo „Wiadomości Weterynaryjne” i związane z nim wydawnictwa, 1919—1939. Monografia z bibliografią zawartości*. Maszynopis w archiwum Ośrodka Historii Medycyny Weterynaryjnej w Warszawie.
102. *Koń. Cz. 1: Poprzez pradzieje i dzieje. Cz. 2: Poprzez lądy*. Rękopis tamże.
103. *Szkoła weterynaryjna w Warszawie w okresie studiów w niej Stefana Żeromskiego*. Rękopis tamże.
104. *Wspomnienia*. Rękopis tamże.